

1.2. Поліпшення обліку основних засобів в умовах застосування інформаційних систем і технологій

*(О. О. Морозюк, Р. О. Барицький,
здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет)*

У сучасних умовах розвитку економіки України вдосконалення системи бухгалтерського обліку є потребою, оскільки система бухгалтерського обліку існує інформаційною основою для ухвалення управлінських рішень, оцінювання результатів діяльності підприємства та забезпечення прозорості фінансової звітності. Одним із ключових об'єктів обліку є основні засоби, що становлять матеріальну базу будь-якої господарської діяльності та безпосередньо впливають на ефективність виробничих процесів, інноваційний розвиток і конкурентоспроможність підприємства.

Управління основними засобами потребує комплексного підходу, що охоплює правильну ідентифікацію, оцінку, амортизацію, переоцінку та списання. Водночас традиційні методики обліку не завжди забезпечують достатній рівень оперативності та точності обробки даних, особливо в умовах цифрової трансформації економіки. Саме тому актуалізується питання впровадження сучасних інформаційних систем і технологій, здатних оптимізувати процес обліку основних засобів, знизити ризики помилок і підвищити якість управлінської інформації.

Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності вимагає від підприємств більшої прозорості, уніфікації та гнучкості в організації бухгалтерського обліку. Отже, на бухгалтерський персонал покладаються нові завдання, пов'язані з використанням інформаційних технологій для оптимізації стандартних операцій, систематизації значних обсягів даних і поєднання фінансової інформації з іншими управлінськими підсистемами.

Метою цієї монографії є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо поліпшення обліку основних засобів із використанням сучасних інформаційних систем і технологій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити економічну сутність, класифікацію та методичні підходи до обліку основних засобів;
- проаналізувати сучасний стан обліку основних засобів в Україні та його відповідність міжнародним стандартам;
- виявити основні проблеми й недоліки у сфері ведення обліку;

- охарактеризувати роль інформаційних систем і технологій у процесі вдосконалення обліку;
- запропонувати напрями підвищення ефективності обліку основних засобів на основі цифровізації.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку основних засобів підприємств різних галузей економіки.

Предметом дослідження існують методичні й організаційні аспекти поліпшення обліку основних засобів в умовах застосування сучасних інформаційних систем і технологій.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння), а також спеціальні методи економічних досліджень (економіко-статистичний аналіз, системний підхід, структурно-логічне моделювання).

Наукова новизна монографії полягає в комплексному дослідженні можливостей удосконалення (поліпшення) обліку основних засобів із використанням сучасних інформаційних технологій, що дає змогу сформулювати рекомендації щодо підвищення прозорості, точності й ефективності облікових процесів.

Практична значущість результатів полягає в можливості використання запропонованих підходів у діяльності підприємств різних галузей економіки для підвищення ефективності управління основними засобами, а також у навчальному процесі під час підготовки фахівців з обліку й оподаткування.

1.2.1. Теоретико-методологічні основи обліку основних засобів

Основні засоби є однією з найважливіших складових активів підприємства, що забезпечує здійснення господарської діяльності та формує матеріально-технічну базу виробництва. Вони є носіями вартості, яка поступово переноситься на готову продукцію чи послуги в процесі їхнього використання. Саме завдяки основним засобам відбувається поєднання праці, предметів праці та засобів праці в єдиний виробничий процес.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності поняття «основні засоби». Частина авторів розглядають їх як матеріальні активи, що мають тривалий строк використання й поступово втрачають свою вартість у процесі експлуатації, інші наголошують на їхній ролі як засобів створення продукції, послуг або забезпечення адміністративних і соціальних функцій підприємства.

Розділ 1. Обліково-аналітична система бізнес-процесів в умовах сталого розвитку

Відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) основні засоби – це матеріальні активи, які:

- утримуються підприємством для використання у виробництві чи постачанні товарів і послуг, наданні в оренду або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій;

- мають очікуваний строк корисного використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1; 2].

Ключовою ознакою основних засобів є їхнє тривале використання в діяльності підприємства, що відрізняє їх від оборотних активів, які споживаються в одному виробничому циклі. Водночас вартість основних засобів поступово переноситься на створюваний продукт через нарахування амортизації.

Для ефективного управління та правильного відображення в обліку всі основні засоби поділяють на кілька груп. Найбільш поширеною є така класифікація:

- будівлі, споруди та передавальні пристрої;
- машини й обладнання;
- транспортні засоби;
- інструменти, прилади та інвентар;
- інші основні засоби, які забезпечують господарську діяльність підприємства.

Ця система поділу дає змогу впорядкувати об'єкти обліку, полегшує контроль за їхнім використанням і підвищує точність бухгалтерської інформації. Основні засоби можна групувати за різними ознаками: функціональним призначенням (виробничі та невиробничі), галузевою належністю, формою власності, ступенем мобільності, способом використання або роллю у виробничому процесі.

Схоже розмежування дає змогу більш детально відображати рух активів у бухгалтерському обліку, забезпечує чіткість у визначенні їхньої вартості та амортизаційних нарахувань, а також сприяє формуванню достовірної інформації для ухвалення управлінських рішень і планування ресурсів підприємства. Крім того, такий підхід дає нагоду своєчасно виявляти надлишкові або неефективно використовувані основні засоби, оцінювати ризики їхнього знецінення та планувати заходи щодо оптимізації активів.

Отже, економічна сутність основних засобів проявляється в їхній ролі як довгострокових матеріальних активів, що формують базу для господарської

діяльності підприємства, а їхня класифікація забезпечує упорядкованість у процесі обліку та контролю.

Облік і оцінка основних засобів є одним із ключових аспектів бухгалтерського процесу, оскільки від правильності визначення їхньої вартості залежать результати фінансової звітності, ефективність управлінських рішень і загальна прозорість діяльності підприємства. У національній практиці оцінка основних засобів здійснюється переважно за первісною або відновною вартістю, що відповідає вимогам Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Первісна вартість охоплює всі витрати, пов'язані з придбанням активу та приведенням його до стану, придатного для використання за призначенням. До таких витрат належать: купівельна спроможність, витрати на транспортування, монтаж, введення в експлуатацію та інші безпосередньо пов'язані витрати. Саме первісна вартість є основою для нарахування амортизації, яка рівномірно переносить вартість основних засобів на вироблену продукцію або надані послуги впродовж строку їхнього корисного використання [3].

В умовах сучасної економіки підприємства нерідко стикаються з потребою в переоцінці основних засобів, що дає змогу відображати їх реальну ринкову вартість у балансі. Переоцінка може здійснюватися як регулярно, так і разово за потреби, що регламентується нормативними документами та внутрішніми обліковими політиками підприємства. Вона забезпечує актуальність бухгалтерських даних і сприяє більш точному плануванню ресурсів, оцінці ефективності використання активів і підвищенню прозорості фінансової звітності.

У міжнародній практиці, відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності 16, існують дві основні моделі обліку основних засобів: модель витрат і модель переоцінки. Модель витрат передбачає відображення активів за первісною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від знецінення, тоді як модель переоцінки дає змогу показувати активи за справедливою вартістю, що забезпечує більшу актуальність і достовірність фінансової інформації [2].

Важливим аспектом обліку основних засобів є вибір методів амортизації, що визначають порядок систематичного перенесення вартості активів на витрати діяльності підприємства. Найбільш поширеними методами є лінійний метод, під час якого амортизація нараховується рівномірно впродовж усього строку використання; метод зменшуваного залишку, який передбачає більші витрати на початкових етапах експлуатації активу; виробничий

Розділ 1. Обліково-аналітична система бізнес-процесів в умовах сталого розвитку

метод, коли амортизація розраховується залежно від обсягів виробленої продукції або наданих послуг. Вибір конкретного методу залежить від характеру використання основних засобів, специфіки виробництва й облікової політики підприємства.

Сучасні інформаційні технології значно змінюють підхід до ведення обліку основних засобів. Впровадження автоматизованих систем дає змогу зменшити ризики помилок, підвищити точність облікових даних та оптимізувати процеси контролю. Такі системи забезпечують оперативне відображення придбання, переміщення, переоцінки й вибуття активів, автоматично нараховують амортизацію за обраними методами, дають змогу інтегрувати фінансову інформацію з іншими управлінськими підсистемами та формувати аналітичні звіти для керівництва. Застосування сучасного програмного забезпечення сприяє не лише підвищенню ефективності бухгалтерського обліку, а й підтримує ухвалення стратегічних рішень на основі достовірної та актуальної інформації.

Отже, правильне визначення вартості основних засобів і застосування відповідних методів обліку є фундаментом для формування достовірної фінансової інформації, підвищення ефективності управління ресурсами підприємства, забезпечення прозорості звітності та відповідності національних стандартів міжнародним вимогам. Інтеграція сучасних інформаційних технологій у процес обліку активів дає змогу значно підвищити оперативність, точність і аналітичну цінність бухгалтерських даних, що стає особливо актуальним в умовах цифровізації економіки та підвищеної конкуренції на ринку.

Сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво впливає на організацію обліку основних засобів на підприємствах. Використання автоматизованих систем обліку дає змогу підвищити ефективність процесів, скоротити час на виконання стандартних операцій і зменшити ймовірність помилок, що виникають у разі ручного ведення документації. Інтегровані програмні рішення, як-от ERP-системи (Enterprise Resource Planning), забезпечують комплексне управління фінансовими, матеріальними та виробничими ресурсами підприємства, даючи змогу одночасно відстежувати рух основних засобів, контролювати амортизацію, оцінювати залишкову вартість і формувати аналітичні звіти в режимі реального часу.

Автоматизація облікових процесів дає змогу не лише накопичувати дані, а й аналізувати їх у різних розрізах, що сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень. Зокрема, системи обліку мають потребу відстежувати ефективність використання активів, ідентифікувати неефективно

задіяні або надлишкові основні засоби, планувати модернізацію та заміну обладнання. Впровадження цифрових рішень також забезпечує швидкий доступ до інформації для зовнішніх користувачів, як-от інвестори, кредитори чи державні органи контролю, підвищуючи прозорість і надійність фінансової звітності підприємства [2].

Одним із важливих аспектів цифровізації обліку є застосування баз даних та аналітичних інструментів, що дають змогу інтегрувати інформацію про основні засоби з іншими управлінськими підсистемами. Це забезпечує єдине джерело правди для різних відділів підприємства, зменшує дублювання даних і підвищує точність фінансової та оперативної інформації. Крім того, використання сучасних інформаційних технологій і аналітичних інструментів відкриває нові можливості для прогнозування залишкової вартості основних засобів, оцінювання строків їхньої експлуатації, планування амортизаційних нарахувань та управління інвестиційними проєктами.

Сучасні програмні рішення також дають нагоду впроваджувати автоматизовані процедури внутрішнього контролю та аудиту, що знижує ризики фальсифікацій і помилок у обліку. Наприклад, системи можуть автоматично перевіряти правильність нарахування амортизації, відповідність первісної вартості документам придбання та наявність активів на балансі. Це значно підвищує достовірність даних і дає змогу ухвалювати оперативні управлінські рішення на основі актуальної інформації.

Варто зазначити, що впровадження інформаційних технологій у бухгалтерський облік вимагає певної підготовки персоналу, розробки внутрішніх регламентів і політик використання систем, а також постійного оновлення програмного забезпечення відповідно до змін у законодавстві та стандартах бухгалтерського обліку. У разі правильного підходу цифровізація обліку основних засобів не лише підвищує точність і оперативність облікових процесів, а й сприяє стратегічному управлінню активами підприємства, даючи змогу максимально ефективно використовувати наявні ресурси та планувати інвестиції на перспективу.

Отже, інтеграція сучасних інформаційних систем і технологій у процес обліку основних засобів забезпечує підвищення якості управлінської та фінансової інформації, дає нагоду оптимізувати витрати на ведення обліку, підвищує прозорість і надійність звітності, а також відкриває нові можливості для аналізу та планування використання активів підприємства в умовах цифрової економіки.

1.2.2. Аналіз сучасного стану обліку основних засобів в Україні

Система обліку основних засобів на підприємствах України зазнала значних змін упродовж останніх років у зв'язку із впровадженням національних стандартів бухгалтерського обліку та наближенням до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Сучасна практика обліку передбачає поєднання традиційних методів відображення активів з використанням автоматизованих інформаційних систем, що дає змогу підвищити точність і своєчасність облікової інформації.

На багатьох підприємствах України облік основних засобів ведеться за принципом первісної вартості з нарахуванням амортизації відповідно до встановлених строків корисного використання. Одночасно деякі підприємства проводять періодичну переоцінку активів для забезпечення відображення їхньої ринкової вартості в балансі. Проте на практиці часто спостерігаються проблеми, пов'язані з неповною або несвоєчасною переоцінкою, що призводить до спотворення фінансової інформації та ускладнює ухвалення управлінських рішень.

Однією із основних проблем національної практики є недостатній рівень інтеграції облікових даних з іншими управлінськими процесами підприємства. Часто інформація про основні засоби зберігається в різних відділах і системах, що ускладнює контроль за їхнім використанням, переміщенням та списанням. Унаслідок цього виникають ситуації, коли активи не використовуються ефективно або їхня облікова вартість не відповідає реальному стану.

Порівняльний аналіз національних і міжнародних підходів до обліку основних засобів показує, що українські підприємства поступово наближаються до вимог МСФЗ, але все ще відчувають певні труднощі в реалізації моделей переоцінки та застосуванні методів відображення справедливої вартості активів. Відсутність єдиної методології переоцінки, різне трактування строків корисного використання й амортизаційних норм створює ризики для достовірності фінансової звітності та знижує її порівняльну цінність для зовнішніх користувачів.

Крім того, аналіз практики обліку основних засобів в Україні показує недостатнє використання сучасних інформаційних технологій для ведення аналітичного обліку. Автоматизовані системи впроваджуються переважно на великих підприємствах або в тих галузях, де ефективність обліку безпосередньо впливає на результати виробництва. Серед малих і середніх підприємств застосування інформаційних систем обмежене через фінансові та

кадрові обмеження, що ускладнює ведення обліку та підвищує ймовірність помилок у документації.

Невід'ємною складовою проблематики є також кадровий аспект: недостатній рівень професійної підготовки облікових працівників у частині використання сучасних інформаційних систем і нових методів обліку створює ризики неправильного відображення активів у звітності. Це підкреслює потребу в проведенні навчальних програм і підвищенні кваліфікації бухгалтерського персоналу, що дасть змогу більш ефективно впроваджувати сучасні підходи до обліку основних засобів та інтегрувати їх у загальну систему управління підприємством.

Отже, аналіз сучасного стану обліку основних засобів в Україні свідчить про поступовий перехід до більш автоматизованих і прозорих форм ведення обліку, але одночасно виявляє ряд проблем, пов'язаних з неповною інтеграцією інформаційних систем, недосконалістю методології оцінки та недостатньою кваліфікацією персоналу. Усунення цих недоліків є ключовим для забезпечення достовірності фінансової інформації, підвищення ефективності використання активів і наближення національної практики обліку до міжнародних стандартів.

Аналіз практики обліку основних засобів на підприємствах України дає змогу виділити ряд проблем, що суттєво впливають на точність і своєчасність фінансової інформації. Однією з основних проблем є недостатня інтеграція облікових даних з іншими системами управління підприємства. На багатьох підприємствах облік ведеться в розрізних базах даних або на паперових носіях, що ускладнює контроль за рухом і станом активів, підвищує ризик втрат і помилок під час обробки даних, а також збільшує трудовитрати на ведення документації.

Ще одним важливим недоліком є нерівномірне використання методів оцінки й амортизації основних засобів. Деякі підприємства застосовують застарілі або некоректні методи, що призводить до спотворення вартості активів у балансі та впливає на фінансові результати. В умовах зміни ринкової вартості активів це особливо критично, адже недооцінені або переоцінені основні засоби можуть дати хибне уявлення про фінансовий стан підприємства та знизити ефективність управлінських рішень.

Кадровий аспект також залишається значущим чинником, який обмежує ефективність обліку. Незважаючи на поширення автоматизованих систем, частина облікових працівників недостатньо володіє навичками роботи із сучасними інформаційними технологіями, що ускладнює повноцінне

Розділ 1. Обліково-аналітична система бізнес-процесів в умовах сталого розвитку

використання цифрових ресурсів. Низький рівень професійної підготовки може призводити до помилок у нарахуванні амортизації, неправильного відображення операцій з основними засобами та втрати контролю над рухом активів.

Одним із напрямів удосконалення обліку є більш активне впровадження інтегрованих інформаційних систем, які дають змогу автоматизувати процеси придбання, переміщення, переоцінки та списання основних засобів. Застосування таких систем забезпечує можливість відстеження активів у режимі реального часу, зменшує ризик помилок і втрат, а також дає нагоду формувати аналітичні звіти для планування інвестицій та оптимізації ресурсів.

Ще одним важливим заходом є уніфікація методів оцінки й обліку основних засобів на підприємстві з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів. Встановлення чітких правил визначення первісної вартості, проведення переоцінки, нарахування амортизації та відображення вибуття активів дає змогу підвищити достовірність фінансової звітності й забезпечує її порівнянність з іншими підприємствами, що важливо для зовнішніх користувачів.

Не менш важливим є підвищення кваліфікації облікових працівників і навчання роботі із сучасними інформаційними системами. Регулярні тренінги, семінари та внутрішні інструкції мають потребу забезпечити ефективне використання технологій, скоротити кількість помилок і підвищити оперативність обробки даних. Крім того, підготовлений персонал здатний аналізувати інформацію про використання основних засобів, оцінювати ефективність інвестицій і вчасно виявляти надлишкові або неефективно задіяні активи.

Варто зазначити, що поєднання автоматизації облікових процесів, уніфікації методів оцінки та професійної підготовки кадрів створює комплексний підхід до вдосконалення обліку основних засобів. Такий підхід не лише підвищує точність і надійність бухгалтерської інформації, а й сприяє стратегічному управлінню активами, оптимізації витрат на їхнє утримання та більш ефективному плануванню інвестицій.

Для забезпечення сучасного й ефективного обліку основних засобів в Україні потрібно поєднувати технічні, методологічні та кадрові заходи. Лише комплексне вирішення проблем дає змогу підвищити прозорість фінансової звітності, забезпечити достовірність даних для управлінських рішень і наблизити національну практику до вимог міжнародних стандартів обліку.

Крім зазначених проблем, варто звернути увагу на питання документального забезпечення обліку. На багатьох підприємствах спостерігається неузгодженість облікових документів, недостатня деталізація первинних записів і неповне відображення операцій з основними засобами. Це ускладнює контроль за рухом активів, перешкоджає своєчасному виявленню надлишкових або зношених об'єктів та створює ризики для проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів.

Також важливо враховувати вплив зміни нормативно-правової бази на організацію обліку. Підприємства змушені постійно оновлювати внутрішні облікові політики й процедури відповідно до змін у законодавстві та стандартах, що може створювати додаткові адміністративні навантаження й потребує регулярного навчання персоналу. Недотримання актуальних нормативних вимог призводить до спотворення фінансової інформації, що негативно впливає на оцінку ефективності використання активів і ухвалення стратегічних рішень.

Одним із засобів щодо підвищення ефективності обліку є більш активне застосування аналітичних інструментів у системах обліку, що дає змогу детально оцінювати стан і використання основних засобів. Наприклад, автоматизовані системи можуть надавати звіти про залишкову вартість активів у різних розрізах: за структурними підрозділами, видами основних засобів або за термінами експлуатації. Це дає нагоду своєчасно виявляти неефективно використовувані або застарілі активи, планувати їхнє оновлення та розробляти стратегії оптимального використання ресурсів.

Не менш важливим є вдосконалення внутрішніх процедур контролю за основними засобами. Впровадження чітко регламентованих процесів обліку придбання, переміщення, переоцінки й списання активів, а також регулярне проведення інвентаризацій дає змогу мінімізувати ризики втрат і помилок. Поєднання автоматизації та чіткого регламентування операцій підвищує точність облікової інформації й забезпечує можливість оперативного реагування на будь-які зміни в стані основних засобів.

Додатково потрібно підкреслити значення підвищення кваліфікації облікових працівників. Регулярне навчання та тренінги щодо використання інформаційних систем і нових методів обліку сприяють більш ефективному впровадженню технологій та полегшують адаптацію до змін у нормативній базі. Кваліфіковані кадри здатні не лише вести облік, але й проводити аналітичне оцінювання ефективності використання основних засобів, визначати потреби в модернізації та брати участь у плануванні інвестиційних проєктів.

Отже, комплексне вирішення проблем у веденні обліку основних засобів, що охоплює автоматизацію процесів, стандартизацію методів оцінки та підвищення кваліфікації персоналу, є важливою умовою для підвищення ефективності управління активами підприємства. Це дає змогу забезпечити достовірність фінансової інформації, своєчасно реагувати на зміни в стані активів і розробляти ефективні стратегії управління ресурсами, що в кінцевому підсумку підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку.

1.2.3. Способи вдосконалення обліку основних засобів з використанням інформаційних систем і технологій

В умовах сучасної економіки ефективне управління основними засобами стає невід'ємною складовою стратегії розвитку підприємства. Одним із основних чинників підвищення ефективності обліку є інтеграція сучасних інформаційних систем, які дають змогу автоматизувати облікові процеси, зменшити ризик помилок і забезпечити оперативне відображення всіх операцій з активами. Використання цифрових рішень забезпечує підприємствам можливість централізованого контролю за основними засобами, своєчасного нарахування амортизації, проведення переоцінки та відображення вибуття активів.

Інтегровані програмні комплекси, зокрема ERP-системи, стають ключовим інструментом для вдосконалення обліку. Вони дають нагоду об'єднати фінансову, управлінську та виробничу інформацію в єдиній базі даних, що забезпечує повну узгодженість облікових записів і швидко формує аналітичні звіти. Наприклад, автоматизована система може відслідковувати залишкову вартість активів, відображати їхній розподіл за структурними підрозділами або видами основних засобів, а також забезпечувати контроль за строками експлуатації та своєчасністю проведення переоцінки [5].

Важливим напрямом удосконалення є стандартизація й уніфікація методів обліку. Встановлення єдиних правил визначення первісної вартості, нарахування амортизації та переоцінки активів дає змогу знизити ризик помилок і забезпечити порівнянність даних між різними підрозділами та підприємствами. Це також створює умови для наближення національної практики обліку до міжнародних стандартів фінансової звітності, підвищуючи довіру зовнішніх користувачів та інвесторів.

Одним із практичних напрямів є впровадження аналітичних інструментів у системи обліку. Такі інструменти здійснюють детальний моніторинг стану активів, оцінюють ефективність їхнього використання та планують заміну або модернізацію основних засобів. Завдяки цьому керівництво підприємства може своєчасно реагувати на зміни, оптимізувати витрати на утримання активів і підвищувати рентабельність виробничих процесів.

Ще одним важливим аспектом є вдосконалення процедур внутрішнього контролю. Чітко регламентовані процеси обліку придбання, переміщення, переоцінки та списання активів у поєднанні з автоматизованими системами дають змогу мінімізувати ризики втрат і помилок, підвищують точність облікових даних і забезпечують своєчасне реагування на будь-які зміни в складі активів. Регулярні інвентаризації та звірки забезпечують додатковий контроль за фактичним станом основних засобів і підвищують достовірність фінансової звітності.

Не менш важливим є кадровий аспект удосконалення обліку. Підготовка та підвищення кваліфікації облікових працівників дає змогу максимально ефективно використовувати можливості інформаційних систем, аналізувати дані, оцінювати ефективність використання активів і брати участь у стратегічному плануванні інвестицій. Впровадження навчальних програм, семінарів і тренінгів сприяє підвищенню професійного рівня персоналу й забезпечує адаптацію до змін у законодавстві та стандартах обліку.

Комплексне вдосконалення обліку основних засобів із використанням інформаційних систем охоплює автоматизацію процесів, стандартизацію методів обліку, розвиток аналітичних можливостей і підвищення кваліфікації персоналу. Реалізація цих заходів забезпечує достовірність і своєчасність облікової інформації, підвищує ефективність управління активами та сприяє прозорості фінансової звітності, що є важливим для стратегічного розвитку підприємства в умовах сучасної економіки.

Одним із ключових елементів удосконалення обліку основних засобів є практичне впровадження інформаційних систем на підприємствах. Впровадження таких систем дає змогу автоматизувати процеси ведення обліку, підвищити точність і оперативність фінансової інформації та забезпечити інтеграцію даних із виробничими й управлінськими підсистемами. Практичний досвід показує, що ефективність системи обліку значною мірою залежить від комплексного підходу, що охоплює аналіз існуючих процесів, вибір оптимального програмного забезпечення, адаптацію його до потреб підприємства та навчання персоналу [6].

На практиці реалізація автоматизованого обліку основних засобів передбачає кілька етапів. Перший етап охоплює проведення аудиту існуючої облікової системи, аналіз документального забезпечення та визначення проблемних зон. На цьому етапі визначаються процеси, які потребують автоматизації, а також створюється карта руху активів від моменту придбання до списання. Такий підхід дає змогу не лише оптимізувати облік, а й виявити неефективно використовувані активи та резерви для їхнього кращого використання.

Другий етап містить вибір і впровадження програмного забезпечення. Підприємства можуть обирати між спеціалізованими обліковими системами й інтегрованими ERP-комплексами залежно від масштабу діяльності та специфіки ведення обліку. Важливо, щоб обрана система давала змогу вести облік усіх категорій основних засобів, автоматично нараховувала амортизацію, забезпечувала переоцінку й формування аналітичних звітів. Водночас програмне забезпечення повинно бути гнучким, щоб адаптуватися до змін у законодавстві та стандартів обліку.

Третій етап охоплює налаштування внутрішніх процедур і регламентів обліку. Це передбачає визначення відповідальності працівників за ведення обліку, встановлення чітких правил придбання, переміщення, переоцінки та списання основних засобів, а також розробку стандартів оформлення первинних документів. Впровадження таких регламентів у поєднанні з автоматизованою системою дає змогу мінімізувати ризики втрат і помилок, забезпечує своєчасне формування достовірних даних для керівництва та підвищує якість внутрішнього контролю.

Не менш важливим аспектом є навчання персоналу роботі з новими інформаційними системами. Працівники повинні володіти навичками ведення обліку в цифровому середовищі, розуміти логіку формування аналітичних звітів і вміти інтерпретувати дані для ухвалення управлінських рішень. Регулярні тренінги та підвищення кваліфікації забезпечують ефективне використання програмних ресурсів і дають нагоду скоротити час на ведення обліку та зменшити ймовірність помилок.

Практичні результати впровадження автоматизованих систем обліку на підприємствах підтверджують їх ефективність. Підприємства отримують змогу вести облік у реальному часі, своєчасно оцінювати ефективність використання основних засобів, планувати їх заміну та модернізацію, а також оптимізувати витрати на утримання активів. Крім того, інтеграція облікових даних з іншими підсистемами підприємства дає змогу забезпечити єдину інформаційну базу для прийняття стратегічних рішень і підвищити прозорість фінансової звітності для зовнішніх користувачів.

Практичне впровадження інформаційних систем обліку основних засобів є комплексним процесом, який охоплює аудит існуючих процесів, вибір і налаштування програмного забезпечення, розробку внутрішніх регламентів та навчання персоналу. Реалізація таких заходів дає змогу підвищити точність, оперативність та аналітичну цінність облікової інформації, сприяє ефективному використанню активів підприємства й наближає практику ведення обліку до сучасних міжнародних стандартів.

Інноваційні технології відіграють ключову роль у розвитку обліку основних засобів і забезпеченні його відповідності сучасним вимогам економіки. Сучасні інформаційні системи не лише автоматизують стандартні операції, а й надають аналітичні можливості для оцінювання ефективності використання активів, планування капіталовкладень та прогнозування їхнього зносу. Застосування цифрових технологій дає змогу підвищити точність обліку, скоротити трудові витрати та забезпечити прозорість фінансової звітності.

Одним із перспективних напрямів є використання комплексних інтегрованих систем, що об'єднують облік основних засобів із плануванням ресурсів, фінансовим та управлінським обліком. Такі системи дають змогу централізовано вести облік усіх активів, відслідковувати їхній рух у режимі реального часу та формувати аналітичні звіти для ухвалення стратегічних рішень. Завдяки цьому керівництво підприємства отримує змогу оперативно реагувати на зміни в складі основних засобів, планувати їх заміну або модернізацію та оптимізувати використання ресурсів.

Важливе значення мають також інструменти прогнозування й аналітики. Сучасні програмні рішення дають змогу аналізувати дані щодо залишкової вартості, строків експлуатації та інтенсивності використання активів. Це дає змогу своєчасно виявляти малоефективні або надлишкові активи, планувати їхнє оптимальне використання та розробляти стратегії капітальних вкладень. Аналітичні інструменти уможливають не лише вести облік, а й формувати прогнози розвитку підприємства, оцінювати ефективність інвестицій і підвищувати рентабельність виробничих процесів.

Важливим аспектом є вдосконалення процедур внутрішнього контролю. Інноваційні системи дають нагоду автоматично відстежувати дотримання встановлених правил обліку, формувати звіти про відхилення та ризики, а також забезпечувати контроль за своєчасністю проведення інвентаризацій. Це сприяє підвищенню достовірності даних, зменшенню втрат і зловживань, а також дає змогу створювати прозору систему управління активами.

Кадровий аспект також залишається ключовим. Для ефективного використання інноваційних технологій потрібно навчати облікових працівників роботі із сучасними програмними комплексами, методам аналізу даних і новим підходам до оцінювання активів. Регулярні тренінги та підвищення кваліфікації забезпечують правильне відображення операцій, своєчасне нарахування амортизації та якісну аналітичну підтримку управлінських рішень [7].

Перспективи розвитку обліку основних засобів пов'язані з подальшою цифровізацією, інтеграцією облікових процесів і впровадженням аналітичних інструментів для управління активами. Реалізація цих заходів дає змогу підвищити ефективність використання ресурсів, забезпечити достовірність і прозорість облікової інформації та наблизити практику ведення обліку до вимог сучасної економіки й міжнародних стандартів.

1.2.4. Практичні рекомендації щодо покращення обліку основних засобів на підприємствах України

Одним із ключових завдань сучасного підприємства є забезпечення ефективного управління основними засобами, що передбачає не лише точний облік, але й планування їхнього використання та оптимізацію витрат на утримання. Практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку основних засобів мають комплексний характер і охоплюють технологічні, методологічні та кадрові аспекти.

Першим кроком до підвищення ефективності обліку є проведення детального аналізу існуючих процесів і виявлення проблемних зон. Це передбачає аудит поточної системи обліку, перевірку документального забезпечення, аналіз структури активів і визначення напрямів автоматизації. На цьому етапі підприємство може визначити, які облікові процеси можна оптимізувати за допомогою інформаційних систем, а які потребують перегляду внутрішніх регламентів.

Другим важливим заходом є впровадження сучасних інформаційних систем, які дають змогу вести облік основних засобів у централізованій базі даних. Такі системи забезпечують контроль за придбанням, переміщенням, переоцінкою та списанням активів, автоматичне нарахування амортизації, формування аналітичних звітів та інтеграцію з іншими підсистемами підприємства. Централізований облік дає змогу мінімізувати помилки та втрати, підвищує оперативність отримання фінансової інформації та полегшує процес ухвалення управлінських рішень.

Не менш важливим є вдосконалення процедур внутрішнього контролю. Підприємство повинно розробити чіткі регламенти та інструкції щодо ведення обліку основних засобів, визначити відповідальність працівників, встановити стандарти оформлення первинних документів і регламентувати порядок проведення інвентаризацій. Такі заходи дають змогу підвищити достовірність облікової інформації, забезпечити прозорість процесів та своєчасно виявляти надлишкові або неефективно використовувані активи.

Ключовим аспектом є також підвищення кваліфікації облікових працівників. Працівники повинні володіти навичками роботи з інформаційними системами, розуміти методiku оцінювання основних засобів і вміти формувати аналітичні звіти для управлінських рішень. Регулярні навчальні програми, тренінги та внутрішні інструктажі дають нагоду ефективно використовувати автоматизовані системи обліку, скоротити кількість помилок і забезпечити своєчасне оновлення даних.

Комплексний підхід до вдосконалення обліку основних засобів передбачає одночасну реалізацію технологічних, методологічних і кадрових заходів. Такий підхід дає змогу підвищити точність, надійність і оперативність облікової інформації, оптимізувати використання ресурсів та забезпечити прозорість фінансової звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Удосконалення методів оцінювання та відображення основних засобів сприяє підвищенню точності облікових даних. На практиці часто спостерігається різний підхід до визначення первісної вартості, нарахування амортизації та проведення переоцінки в різних структурних підрозділах. Встановлення єдиних правил обліку дає змогу забезпечити порівнянність інформації, зменшити ризик помилок і спотворення фінансової звітності, а також наблизити практику підприємства до міжнародних стандартів.

Розвиток аналітичних можливостей систем обліку дає змогу здійснювати детальний моніторинг стану активів та аналіз їхнього використання. За допомогою сучасних програмних рішень можна планувати заміну або модернізацію основних засобів, оцінювати потреби в нових придбаннях і проводити аналіз ефективності інвестиційних проєктів. Формування звітів за різними критеріями, як-от види активів, структурні підрозділи або строки експлуатації, дає керівництву своєчасну інформацію для ухвалення стратегічних рішень і уможливорює оптимізувати управління ресурсами.

Для контролю руху основних засобів доцільно використовувати цифрові інструменти, наприклад, електронні картки обліку. Вони фіксують переміщення обладнання, дату введення в експлуатацію, залишкову вартість

Розділ 1. Обліково-аналітична система бізнес-процесів в умовах сталого розвитку

та строки обслуговування. Такий підхід зменшує ризики втрат і нецільового використання активів, підвищує точність облікових даних та сприяє прозорості фінансової звітності.

Адаптація облікових процедур до змін у законодавстві й нормативних актах дає змогу уникати порушень та забезпечує достовірність даних. Підприємства повинні регулярно переглядати внутрішні регламенти, враховувати зміни в податковому та бухгалтерському законодавстві, а також у міжнародних стандартах фінансової звітності. Це підвищує довіру зовнішніх користувачів інформації, зокрема інвесторів, партнерів і контролювальних органів, та створює стабільні умови для ведення бізнесу.

Комплексний підхід до вдосконалення обліку основних засобів дає змогу підвищити ефективність управління активами, оптимізувати витрати, забезпечити достовірність та прозорість інформації, а також створює умови для стратегічного планування розвитку підприємства.

Впровадження цифрових технологій для обліку основних засобів дає нагоду підвищити оперативність і точність облікових процесів. Використання програмних рішень, які інтегруються з іншими підсистемами підприємства, забезпечує єдину базу даних про всі активи. Це уможливорює контролювати їхній стан у режимі реального часу, планувати обслуговування та ремонт, а також відстежувати ефективність використання обладнання. Такий підхід зменшує ймовірність збоїв у виробничому процесі через непередбачені відмови техніки.

Організаційне впорядкування облікових процесів передбачає встановлення чітких процедур придбання, введення в експлуатацію, переоцінки та списання активів. Визначення відповідальності працівників за кожен етап обліку дає змогу уникати дублювання операцій і помилок, підвищує дисципліну ведення документації та забезпечує контроль за використанням ресурсів. Підприємства, які дотримуються таких процедур, отримують більш достовірну інформацію для аналізу та прийняття управлінських рішень.

Не менш важливим є розвиток аналітичних можливостей обліку. Сучасні системи дають нагоду формувати звіти за різними параметрами, наприклад, за видами активів, структурними підрозділами або за строками експлуатації. Це дає змогу оцінювати ефективність використання активів, планувати їх заміну або модернізацію, а також визначати резерви для підвищення продуктивності підприємства. Аналітична інформація також сприяє більш точному прогнозуванню фінансових результатів та плануванню інвестицій.

Крім того, системи обліку дають нагоду автоматично відслідковувати виконання внутрішніх регламентів і проводити контрольні перевірки без додаткових трудових витрат. Це зменшує ймовірність зловживань, підвищує достовірність даних та уможливорює керівництву своєчасно реагувати на будь-які відхилення від встановлених правил.

Інтеграція облікових даних із плануванням виробництва та ресурсів дає змогу забезпечити більш ефективне використання активів і підвищити загальну продуктивність підприємства. Своєчасне отримання достовірної інформації про стан основних засобів дає нагоду оптимізувати процеси обслуговування, модернізації та заміни обладнання, що в результаті сприяє зменшенню витрат і підвищенню прибутковості підприємства.

Для забезпечення стабільного та ефективного обліку основних засобів підприємствам потрібно впроваджувати комплексний підхід, що поєднує технологічні, організаційні та кадрові заходи. Підприємства повинні постійно оновлювати програмне забезпечення відповідно до сучасних вимог, переглядати внутрішні регламенти та стандарти обліку, а також інтегрувати облікові процеси з плануванням ресурсів та виробничою діяльністю.

Система регулярного моніторингу і контролю дає змогу оперативно виявляти надлишкові або неефективно використовувані активи, планувати їх оптимальне розміщення або списання, а також забезпечує прозорість облікових процесів для внутрішніх та зовнішніх користувачів інформації. Використання цифрових інструментів для контролю руху основних засобів значно знижує ризики втрат і підвищує точність даних у бухгалтерському обліку.

Кадровий аспект є невід'ємною складовою ефективного обліку. Працівники повинні володіти сучасними методами обліку, навичками роботи з інформаційними системами, знати правила оцінювання активів і вміти використовувати аналітичні дані для прийняття управлінських рішень. Регулярне навчання та тренінги уможливають скоротити час на ведення обліку, підвищити його точність та забезпечити своєчасне оновлення інформації.

Реалізація комплексних заходів щодо вдосконалення обліку основних засобів створює умови для підвищення ефективності управління активами, оптимізації витрат, забезпечення достовірності та прозорості фінансової інформації. Такий підхід сприяє стабільному розвитку підприємств, підвищує їх конкурентоспроможність і наближає практику ведення обліку до сучасних міжнародних стандартів.

Впровадження цих рекомендацій дає змогу підприємствам ефективно контролювати використання основних засобів, планувати інвестиції та модернізацію, а також забезпечувати своєчасне відображення змін у бухгалтерській та управлінській звітності. У результаті підвищується загальна продуктивність підприємства та зміцнюється фінансова стабільність, що є ключовим чинником стратегічного розвитку в умовах сучасної економіки.

Висновки

Проведене дослідження, присвячене вдосконаленню обліку основних засобів в умовах застосування інформаційних систем і технологій, дає змогу сформулювати ряд важливих положень, що мають практичне і методичне значення для підприємств. Аналіз теоретичних аспектів обліку основних засобів показав, що сучасна економічна діяльність вимагає від підприємств більш точного, своєчасного та аналітично насиченого відображення руху активів. Традиційні підходи до обліку, що базуються на ручному введенні даних і розрізнених методиках оцінки, в умовах динамічного розвитку підприємства вже не забезпечують достатньої оперативності й достовірності фінансової інформації.

Дослідження класифікацій основних засобів і методів їхнього обліку дало змогу визначити оптимальні підходи до систематизації активів підприємства. Використання класифікацій за функціональним призначенням, галузевими ознаками, формою власності та ступенем мобільності активів забезпечує більш точне відображення їх руху, полегшує контроль за використанням і створює підґрунтя для аналітичної роботи. Крім того, правильно вибрана структура обліку сприяє узгодженню внутрішніх процедур підприємства та підвищує порівнянність фінансових показників.

Впровадження інформаційних систем у процес обліку основних засобів створює умови для автоматизації рутинних операцій, підвищення точності даних і оперативності отримання фінансової інформації. Системи обліку дають змогу централізовано вести облік усіх категорій активів, автоматично нараховувати амортизацію, контролювати рух основних засобів і формувати аналітичні звіти для керівництва. Завдяки інтеграції облікових даних з іншими підсистемами підприємства забезпечується єдина інформаційна база, що дає змогу ефективно планувати виробничі процеси та інвестиційні проекти.

У процесі дослідження було визначено, що вдосконалення обліку основних засобів неможливе без розвитку внутрішніх регламентів підприємства. Чітко прописані процедури придбання, введення в експлуатацію, переоцінки та списання активів забезпечують прозорість облікових процесів, відповідальність працівників і своєчасне виявлення надлишкових або неефективно використовуваних ресурсів. Впровадження таких правил у поєднанні з цифровими системами обліку створює умови для більш точного відображення активів у фінансовій звітності та підвищує ефективність управління ресурсами.

Практичний аналіз показав, що розвиток аналітичних можливостей обліку є ключовим чинником для стратегічного планування підприємства. Можливість формувати звіти за різними параметрами, як-от види активів, структурні підрозділи, строки експлуатації або інтенсивність використання, дає змогу керівництву оцінювати ефективність застосування ресурсів, планувати модернізацію обладнання та ухвалювати обґрунтовані інвестиційні рішення. Аналітична складова обліку забезпечує своєчасне виявлення резервів підвищення продуктивності та оптимізації витрат.

Важливим аспектом є підготовка персоналу до роботи із сучасними інформаційними системами. Працівники повинні володіти не лише базовими навичками ведення обліку, а й розуміти методикку оцінювання активів і принципи формування аналітичної інформації. Регулярні тренінги та підвищення кваліфікації дають нагоду забезпечити якісне ведення обліку, скоротити час на обробку даних і підтримувати достовірність інформації. У підсумку компетентний персонал є невід'ємною складовою ефективного управління основними засобами.

Висновки практичного характеру свідчать, що комплексне впровадження інформаційних технологій, стандартизація методів обліку та організаційне вдосконалення процесів сприяє підвищенню прозорості й ефективності управління активами. Підприємства, які застосовують ці заходи, здатні зменшити втрати ресурсів, оптимізувати витрати на обслуговування обладнання та підвищити точність фінансової звітності, що забезпечує конкурентні переваги на ринку.

Проведене дослідження підтверджує, що вдосконалення обліку основних засобів має комплексний характер і охоплює технологічні, організаційні та кадрові аспекти. Використання сучасних інформаційних систем дає змогу не лише автоматизувати рутинні процеси, а й підвищити точність,

Розділ 1. Обліково-аналітична система бізнес-процесів в умовах сталого розвитку

оперативність та аналітичну насиченість облікових даних. Це створює можливості для більш обґрунтованого планування інвестицій, модернізації обладнання та оптимізації використання ресурсів підприємства.

Особливу увагу потрібно приділяти інтеграції обліку основних засобів із іншими управлінськими та фінансовими підсистемами. Такий підхід дає змогу забезпечити єдину інформаційну базу, що є важливою умовою для формування достовірної фінансової звітності та оперативного управління підприємством. Своєчасне відображення змін у стані активів сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів і мінімізації ризиків фінансових втрат.

Висновки цього дослідження також підкреслюють важливість кадрового аспекту. Підготовка та підвищення кваліфікації облікових працівників є невід'ємною складовою ефективного управління основними засобами. Компетентний персонал здатен забезпечити правильне застосування методів обліку, своєчасне відображення операцій, підготовку аналітичних звітів та підтримку інтегрованих інформаційних систем на належному рівні.

Отже, системне впровадження рекомендацій з удосконалення обліку основних засобів дає змогу підприємствам підвищити ефективність використання активів, зменшити витрати на їхнє обслуговування, забезпечити прозорість фінансової інформації та створити умови для стратегічного розвитку. Реалізація таких заходів сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, стабільності його фінансового стану та наближенню практики ведення обліку до сучасних міжнародних стандартів.

Так, удосконалення обліку основних засобів у поєднанні із застосуванням інформаційних систем і технологій є вагомим умовою для ефективного управління підприємством у сучасних економічних умовах. Підприємства, які здійснюють комплексну роботу в цьому напрямі, здатні забезпечити достовірність облікових даних, підвищити аналітичну цінність інформації та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, що визначає їх стійкість і розвиток у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні засоби: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 зі змінами і доповненнями / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
2. Основні засоби: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16, виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 01.01.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text
3. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства. Х. : ХНЕУ, 2007. 276 с.
4. Кулик В. А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2014. 373 с.
5. Куцик П. О. Концептуальні підходи до розгляду інформаційних систем обліку в корпоративному управлінні. *Облік і фінанси*. 2013. № 4. С. 52–59. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Oif_apk_2013_4_9.pdf
6. Тельнова Г. В. Взаємозв'язок функції управління капіталом з підсистемами фінансового менеджменту підприємства. *Економіка промисловості*. 2012. № 1/2. С. 142–147.
7. Автоматизація обліково-аналітичних процесів (на прикладі програми BAS CORP 2.1) : практичний посібник / Краєвський В. М., Колісник О. П., Роздимаха І. М., Новікова О. П. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 194 с.
8. Смоляр М. В., Радіонова Н. Й. Облік основних засобів із використанням новітніх інформаційних технологій. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : III Всеукраїнська конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених. С. 195–199. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/22837/1/Innovatyka2022_V2_P195-199.pdf